

Alla med i arbetslivet

Resultat och rekommendationer
från spetsprojektet Vägar in i arbetslivet
för partiellt arbetsföra

Alla med i arbetslivet
Resultat och rekommendationer från spetsprojektet
Vägar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra
Päivi Mattila-Wiro, ekon.dr. och Raija Tiainen, samh.mag.

Social- och hälsovårdsministeriet

ISBN PDF: 978-952-00-4057-4

Pärbilder: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Helsingfors 2019

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	10.4.2019
Författare	Päivi Mattila-Wirolahti, ekon. dr och Raija Tiainen, samh. mag.	
Publikationens titel	Alla med i arbetslivet Resultat och rekommendationer från spetsprojektet Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra (OTE)	
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2019:26	
Diarie-/projektnummer	STM004:00/2016	Tema -
ISBN PDF	978-952-00-4057-4	ISSN PDF 2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4057-4	
Sidantal	36	Språk svenska
Nyckelord	sysselsättning, att få arbete, arbetsförmåga, partiellt arbetsföra, personer med funktionsnedsättning, rehabilitering, rekrytering, arbetsgivare, flitfällor, nättjänster, jämlikhet	
Referat	<p>Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra (OTE) var ett av de spetsprojekt som statsminister Juha Sipiläs regering hade beslutat om och som genomfördes 2015–2018. Syftet med projektet Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra var att stärka partiellt arbetsföras ställning på arbetsmarknaden så att de kan fortsätta arbeta eller ha bättre möjligheter att få arbete. Ett mål var också att göra attityderna i arbetslivet positivare och mer öppna för mångfald i arbetslivet.</p> <p>Rentav 1,9 miljoner finländare i yrkesverksam ålder har någon långtidssjukdom eller skada. Av dem bedömer 600 000 personer, dvs. en tredjedel, att sjukdomen eller skadan påverkar deras arbete eller arbetsmöjligheter. Det bedöms att antalet partiellt arbetsföra kommer att öka bland annat på grund av att befolkningen åldras.</p> <p>Spetsprojektet har bidragit till att höja sysselsättningsnivån och minska arbetskraftsbristen. Ur individens synvinkel främjar arbete välbefinnande, hälsa och ekonomiskt oberoende och inverkar positivt på livskvaliteten. Rätten till arbete tillgodoses och arbetsidentiteten stärks. Detta minskar ojämlikhet och fattigdom och ökar jämlikheten i samhället.</p> <p>Spetsprojektet Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra har varit ett samhälleligt förändringsprogram. Med hjälp av det har man höjt sysselsättningsnivån bland partiellt arbetsföra, förändrat attityderna kring deras sysselsättningsmöjligheter i positiv riktning, förbättrat partiellt arbetsföras tillträde till rehabilitering och gjort information om metoder för att få arbete och att orka arbeta samt om förmåner och tjänster tillgänglig för alla. Som ett led i spetsprojektet har det också gjorts lagändringar.</p> <p>Spetsprojektet genomfördes som ett samarbete mellan social- och hälsovårdsministeriet och arbets- och näringsministeriet.</p>	
Förläggare	Social- och hälsovårdsministeriet	
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	10.4.2019
Tekijät	Päivi Mattila-Wiro, KTT ja Raija Tiainen, YTM	
Julkaisun nimi	Kaikki mukaan työelämään Osatyökykyisille tie työelämään (OTE) kärkihankkeen tuloksia ja suosituksia	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:26	
Diaari/hankenumero	STM004:00/2016	Teema -
ISBN PDF	978-952-00-4057-4	ISSN PDF 2242-0037
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4057-4	
Sivumäärä	36	Kieli ruotsi
Asiasanat	Työllisyys, työllistyminen, työkyky, osatyökykyiset, vammaiset, kuntoutus, rekrytointi, työnantajat, kannustinloukut, verkkopalvelut, yhdenvertaisuus	
Tiivistelmä	<p>Osatyökykyisille tie työelämään (OTE) oli yksi pääministeri Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeista, joita toteutettiin vuosina 2015-2018. OTE:n tehtävänä oli vahvistaa osatyökykyisten asemaa työmarkkinoilla siten, että he voivat jatkaa työssä tai työllistyvät aiempaa paremmin. Lisäksi tavoitteena oli muuttaa asenteita työelämässä myönteisemmiksi ja avoimeksi monimuotoista työelämää kohtaan.</p> <p>Jopa 1,9 miljoonalla työikäisellä suomalaisella on jokin pitkäaikaissairaus tai vamma. Heistä noin kolmannes eli 600 000 arvioi, että tämä sairaus tai vamma vaikuttaa heidän työhönsä tai työmahdollisuuksiinsa. Osatyökykyisten määrän arvioidaan nousevan mm. ikääntymisen myötä.</p> <p>Kärkihanke on osaltaan vaikuttanut työllisyysasteen nostamiseen ja työvoimavajeen vähentämiseen. Yksilön kannalta työ edistää hyvinvointia, terveyttä ja taloudellista riippumattomuutta ja vaikuttaa myönteisesti elämänlaatuun. Oikeus työhön toteutuu ja työidentiteetti vahvistuu. Tämä vähentää eriarvoisuutta ja köyhyyttä sekä lisää yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa.</p> <p>OTE-kärkihanke on ollut yhteiskunnallinen muutosohjelma. Sen avulla on nostettu osatyökykyisten työllisyysastetta, muutettu asenteita heidän työllistymistään kohtaan aiempaa myönteisemmiksi, lisätty osatyökykyisten pääsyä kuntoutukseen sekä tuotu tieto työllistymisen ja työssä jatkamisen keinoista, etuuksista ja palveluista kaikkien saataville. Osana kärkihanketta on tehty myös lainsäädännön muutoksia.</p> <p>Kärkihanke toteutettiin sosiaali- ja terveysministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyönä.</p>	
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö	
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of Social Affairs and Health		10 April 2019
Authors	Päivi Mattila-Wiro, D.Sc. (Econ.) and Raija Tiainen, M.Soc.Sc.		
Title of publication	Involving all in working life Results and recommendations from OTE key project : career opportunities for people with partial work ability		
Series and publication number	Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2019:26		
Register number	STM004:00/2016	Subject	-
ISBN PDF	978-952-00-4057-4	ISSN PDF	2242-0037
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4057-4		
Pages	36	Language	Swedish
Keywords	Employment, access to employment, workability, persons with partial work ability, persons with disabilities, rehabilitation, recruitment, employers, incentive traps, online services, equality		
<p>Abstract</p> <p>'Career opportunities for people with partial work ability', also known as the OTE key project, was one of the key projects of Prime Minister Juha Sipilä's Government. The project was carried out in 2015–2018. The objective of the OTE project was to improve the labour market opportunities of people with impaired capacity for work by supporting them in continuing their work or finding new employment more easily than before. In addition, the project aimed to foster more positive and open attitudes towards greater diversity in working life.</p> <p>As many as 1.9 million Finns of working age have some type of disability or chronic disease. A third of them, or about 600,000 persons, find that the disease or disability affects their work or work opportunities. The number of people with partial work ability is estimated to rise as the population ages.</p> <p>The key project has, for its own part, contributed to increasing the employment rate and reducing the labour shortage. From the individual's viewpoint, work promotes wellbeing, health and economic independence, and has a positive impact on the quality of life. People's right to work is secured and their work identity grows stronger. This reduces inequality and poverty and increases equality in society.</p> <p>The OTE key project has been a programme aiming to achieve change in society. It has helped to increase the employment rate of persons with partial work ability, promote more positive attitudes toward their access to employment, improve their access to rehabilitation, and provide publicly accessible information concerning the means, benefits and services helping people to find employment or continue working. Some legislative amendments were also made as part of the key project.</p> <p>The OTE key project was carried out as a collaborative effort of the Ministry of Social Affairs and Health and the Ministry of Economic Affairs and Employment.</p>			
Publisher	Ministry of Social Affairs and Health		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Innehåll

TILL LÄSAREN	9
1 Fördelar och viktigaste resultat	11
2 Allt fler partiellt arbetsföra arbetar	14
2.1 Sysselsättning ger direkta inbesparingar	15
2.2 Lägre rekryteringströskel.....	15
2.3 Sociala kriterier i offentliga upphandlingar ökade arbetstillfällena.....	16
2.4 Inte så lockande att bli företagare	16
2.5 Rekommendationer	17
3 Positivare attityder till partiell arbetsförmåga.....	18
3.1 Villigheten att rekrytera påverkas av möjligheten att få stöd för bedömningen av arbetsförmågan.....	18
3.2 Nya modeller som hjälp vid rekryteringen	19
3.3 Starkare engagemang i organisationerna	19
3.4 Synligheten i medierna har förändrat attityderna	20
3.5 Rekommendationer	20
4 Lagändringar	22
4.1 Social- och hälsovårdsministeriets och arbets- och näringsministeriets lagändringar	22
4.2 Arbetsgruppens förslag: linjär modell för att minska flitfällor	24
4.2.1 Rekommendationer	25
4.3 Utredning om behoven av att ändra socialvårdslagen	26
5 Servicesystemet reformerades i en effektivare och mer kundorienterad riktning	27
5.1 Från isolerat servicesystem till kundorientering	27
5.2 Modell och utbildning för samordnare för arbetsförmågan.....	28
5.2.1 Flera hundra samordnare för arbetsförmågan har utbildats	29
5.2.2 Utbildningen bedömdes effektiv – kompetensen har ökat.....	29
5.2.3 Rekommendationer	30
5.3 Rätt tjänst i rätt tid	31
5.3.1 Servicestig för stöd av arbetsförmågan för experter.....	31
5.3.2 Regionala försök för att utveckla servicesystemet.....	32
5.3.3 Rekommendationer	33
5.4 Särskilt stöd för sysselsättning och delaktighet.....	33

5.4.1	Rekommendationer	34
5.5	All information på en adress tietyoelamaan.fi.....	34
5.5.1	Rekommendationer	35
6	Slutord.....	36

TILL LÄSAREN

Vägar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra var ett av de spetsprojekt som statsminister Juha Sipiläs regering beslutade om och som genomfördes 2015–2018.

Syftet med projektet Vägar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra var att stärka partiellt arbetsföras ställning på arbetsmarknaden så att de kan fortsätta arbeta eller ha bättre möjligheter att få arbete. Ett annat mål var att göra attityderna i arbetslivet positivare och öppnare för mångfald i arbetslivet.

Rentav 1,9 miljoner finländare i yrkesverksam ålder har en långtidssjukdom eller skada. Av dem bedömer 600 000 personer, dvs. cirka en tredjedel, att sjukdomen eller skadan påverkar deras arbete eller arbetsmöjligheter¹. Det bedöms att antalet partiellt arbetsföra kommer att öka bland annat på grund av att befolkningen åldras.

Ur samhällets perspektiv är det nödvändigt att höja sysselsättningsnivån för att trygga välfärdstjänsterna. Spetsprojektet har bidragit till att höja sysselsättningsnivån och minska arbetskraftsbristen. Ur individens synvinkel främjar arbete välbefinnande, hälsa och ekonomiskt oberoende och inverkar positivt på livskvaliteten. Detta minskar ojämlikhet och fattigdom och ökar jämlikheten i samhället.

De centrala målen för spetsprojektet grundade sig på observationer av att hinder för sysselsättningen av partiellt arbetsföra ofta utgörs av faktorer som bristande förtroende, fördomar och bristfällig information, fallor i utkomstskyddet, risker som upplevs av arbetsgivaren samt otydligt stöd för och inkonsekvent handledning av partiellt arbetsföra².

¹ Statistikcentralen, Enkät om sysselsättning och arbetsförmåga, 2011. (I samband med arbetskraftsundersökningen)

² Lehto, M. 2011. Alla ska med! Personer med partiell arbetsförmåga på arbetsmarknaden. Utredningsmannens rapport. Social- och hälsovårdsministeriets arbetsgrupps promemoria 2011:5.

Spetsprojektet Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra har sina rötter i programmet Partiellt arbetsföra med i arbetslivet, i flera ESF-projekt och deras resultat (Jomit-projektet, Tempo-projektet) samt i det långsiktiga arbetet i olika organisationer.

Den grupp som gjorde en extern utvärdering av spetsprojektet påpekade att projektet är ett bra exempel på hur man inom ett visst temaområde har lyckats skapa kontinuitet i utvecklingsverksamheten och implementera tidigare utvecklingsbehov i det praktiska utvecklingsarbetet³. Kontinuiteten bör säkerställas även under de kommande regeringsperioderna bland annat inom reformen av den sociala tryggheten.

Spetsprojektet genomfördes som ett samarbete mellan social- och hälsovårdsministeriet och arbets- och näringsministeriet. Försök på olika håll i Finland spelade en viktig roll i genomförandet av projektet. För samordningen av försöken svarade Institutet för hälsa och välfärd och Arbetshälsoinstitutet.

Konsultativ tjänsteman, projektledare, ekon.dr. Päivi Mattila-Wiro
paivi.mattila-wiro@stm.fi

Mars 2019

³ Extern utvärdering av spetsprojektet Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra. Författare: KPMG Oy Ab. 78 sidor. 1.2.2019. Publiceras i mars 2019.

1 Fördelar och viktigaste resultat

Spetsprojektet Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra var ett samhälleligt förändringsprogram. Med hjälp av programmet har man höjt sysselsättningsnivån bland partiellt arbetsföra, påverkat attityderna om deras sysselsättningsmöjligheter i en positivare riktning, förbättrat partiellt arbetsföras tillträde till rehabilitering och gjort informationen om metoderna, förmånerna och tjänsterna för att få arbete och fortsätta arbeta tillgänglig för alla.

Förändringen har genomförts genom att man vänt bort fokus från partiellt arbetsföras problem till att i stället fokusera på deras kunskaper, styrkor och övriga resurser samt genom att tillämpa en samarbetskultur.

Inom spetsprojektet tillämpades och etablerades ett nätverksbaserat arbetssätt där nätverket fungerar som kundens resurs. Man frångick kulturen med att sända bort människor och välkomnade kulturen med att bjuda in människor. Som ett resultat av detta får kunden det stöd han eller hon behöver för att få ett arbete eller stanna kvar i arbetslivet.

Instrument för att genomföra förändringen har varit utbildning för samordnare för arbetsförmågan, webbtjänsten Väger in i arbetslivet, regionala försök, utredningar och undersökningar, samarbete med arbetsgivare och arbetsplatser, samarbete med arbetsmarknadscentralorganisationerna samt vårdreforms- och handikapporganisationerna, ett stort antal arbetsseminarier och evenemang, omfattande kommunikation och mediesynlighet samt lagstiftningsåtgärder.

Spetsprojektets resultat, videor, bloggar och podcasts finns i webbtjänsten Väger in i arbetslivet <https://tietyoelamaan.fi/> och på spetsprojektets webbplats <https://stm.fi/osatyokykyisyys/hankkeen-toimeenpano>.

Det är viktigt att projektets resultat, verksamhetsmodeller och tjänster utnyttjas även efter att projektet avslutats. Att ytterligare höja sysselsättningsnivån för partiellt arbetsföra hör till hörnstenarna i det finländska välfärdssamhället. Arbete och sysselsättning ingår i medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter.

Målet var att projektets verkningar ska komma till uttryck på tre nivåer: hos arbetsgivarna, bland de partiellt arbetsföra och i samhället (figur 1).

Figur 1. Fördelar som eftersträvades inom spetsprojektet

De främsta förändringarna och positiva resultaten som åstadkommit inom spetsprojektet i korthet

- **Bättre sysselsättningsnivå för partiellt arbetsföra:** sysselsättningsnivån för partiellt arbetsföra⁴ höjdes och tillträdet till förvärvsarbete underlättades. Efterfrågan på arbetskraft riktar sig nu även till partiellt arbetsföra. I Finland finns i dag avsevärt färre arbetslösa med en partiell arbetsförmåga än när spetsprojektet inleddes 2015.

⁴ Med partiellt arbetsföra avses personer som har kvar en del av sin arbetsförmåga. Den partiella arbetsförmågan är individuell och förknippad med orsaken bakom den partiella arbetsförmågan, arbetet och kraven i arbetet. Det finns många olika former av partiell arbetsförmåga, till exempel hos funktionshindrade, långtidssjuka, personer som återhämtar sig från en allvarlig sjukdom, personer som genomgått en livskris och arbetslösa som har nedsatt arbets- och funktionsförmåga på grund av en skada, en sjukdom eller sociala orsaker, såsom långvarig arbetslöshet. Arbetsförmågan kan variera i olika skeden av livet. Den partiella arbetsförmågan kan också vara temporär. Om hälsan och andra individuella faktorer är i balans med arbetskraven är en person inte partiellt arbetsför utan arbetsför.

- **Positivare inställning till partiellt arbetsföra bland arbetsgivarna:** år 2006 ställde sig arbetsgivarna i Finland mycket reserverat till att anställa partiellt arbetsföra. År 2017 förhöll sig 80 procent av arbetsgivarna positivt till arbetssökande med en partiell arbetsförmåga och betraktade motivation och kompetens som de viktigaste rekryteringskriterierna. De partiellt arbetsföra och arbetsgivarna fick stöd för och information om sysselsättning, återgång till arbetet och fortsatt arbete.
- **Lagstiftning som underlättade de partiellt arbetsföras ställning på arbetsmarknaden och i samhället:** både social- och hälsovårdsministeriet och arbets- och näringsministeriet genomförde många lagändringar under spetsprojektets gång. Till exempel bereddes en linjär modell för att effektivare sammanjämka invalid- och sjukpension med förvärvsinkomster.
- **Effektivare servicesystem med ökad kundorientering:** man utbildade 700 samordnare för arbetsförmågan som arbetar med att personligen stödja och hjälpa kunderna inom olika tjänster och på olika arbetsplatser samt med att samordna tjänsterna och samarbetsnätverken. Man inrättade webbtjänsten Vägar in i arbetslivet som har 11 000 användare per månad. Vägen till rehabilitering förtydligades. Man inrättade lågröskelcenter för funktionsförmågan. I dag innebär vare sig en begränsad arbetsförmåga eller invalid- och sjukpension frånvaro från arbetslivet på samma sätt som förut.

2 Allt fler partiellt arbetsföra arbetar

Vid arbets- och näringsbyråerna fanns i slutet av november 2018 sammanlagt 28 841 arbetslösa arbetssökande med en partiell arbetsförmåga. Det är 4 784, dvs. 14,2 procent, mindre än vid samma tidpunkt året innan (2017).

Redan i 35 månader i följd har antalet partiellt arbetsföra minskat jämfört med motsvarande tidpunkt föregående år. Under spetsprojektet Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra har antalet arbetslösa arbetssökande med en partiell arbetsförmåga minskat med 30,2 procent. Även antalet långtidsarbetslösa med en partiell arbetsförmåga har minskat.

De partiellt arbetsföra har huvudsakligen kommit ut på den öppna arbetsmarknaden inom alla sektorer.

En förklaring till den minskade arbetslösheten är att övergångarna från sysselsättning till arbetslöshet har minskat avsevärt. Arbetslösheten avbryts även allt oftare i ett tidigt skede.

Det minskade antalet arbetslösa arbetssökande med en partiell arbetsförmåga förklaras inte enbart av den goda ekonomiska konjunkturen, utan arbetskraftsefterfrågan riktar sig nu genuint även till partiellt arbetsföra.

Genom konkurrenskraftsavtalet, som ingicks sommaren 2016, förbättrades ekonomins konkurrenskraft och sysselsättningen i Finland genom att lönenivån frystes, arbetstiden förlängdes, semesterpenningen skars ned och arbetsgivaravgifterna minskades. Detta förbättrade otvivelaktigt Finlands situation i fråga om arbetskostnadernas konkurrenskraft. I detta avseende har Finlands möjligheter i den globala konkurrensen åtminstone inte försämrats, vilket i sin tur har uppmuntrat företag att utvidga affärsverksamheten genom att öka arbetskraften.

I Finland finns drygt 300 000 partiellt arbetsföra som hela tiden har en anställning. Den allra vanligaste situationen för att ingå ett anställningsförhållande är från arbete till arbete, dvs. utan arbetslöshetsdagar mellan anställningarna. Av dem som övergår från att vara arbetslösa till att arbeta har en del en deltidsanställning, en del en visstidsanställning och en del en anställning tills vidare. Det saknas statistik om hur anställningsförhållanden ingås hos olika arbetsgivare.

Olika deltidslösningar har blivit vanligare. År 2007 arbetade cirka 66 procent av dem som var partiellt invalid- och sjukpensionerade vid sidan om pensionen, medan motsvarande siffra 2017 var cirka 79 procent.⁵

2.1 Sysselsättning ger direkta inbesparingar

I Finland finns det nu drygt 12 000 färre arbetslösa arbetssökande som är partiellt arbetsföra än när spetsprojektet inleddes. Enbart detta ger samhället direkta inbesparingar till ett belopp om 100 miljoner euro per år i och med att arbetslöshetskostnaderna minskar.

Indirekt uppstår ekonomiska fördelar som en följd av de nya arbetstillfällena som följer av den ökade konsumtionen, de ökade skatteintäkterna och de minskade hälsovårds- och socialutgifterna.

2.2 Lägre rekryteringströskel

Rekryteringströskeln sänktes bland annat genom ändringarna av arbetsavtalslagen (RP 105/2016, <https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2016/20160105.pdf>). Särskilt förlängningen av provotiden och möjligheten till ytterligare förlängning om arbetstagaren under provotiden är frånvarande på grund av arbetsoförmåga bidrog till att svara på arbetsgivarnas önskemål om att sänka rekryteringströskeln.

Möjligheten att som en följd av lagändringen ingå arbetsavtal för viss tid med långtidsarbetslösa utan särskilda grunder ökade de partiellt arbetsföras möjligheter att få arbete. Dessutom utarbetades och implementerades en modell av arbets- och näringsbyråernas arbetsgivarsamarbete i samband med rekryteringen av partiellt arbetsföra.

⁵ <https://www.etk.fi/julkaisu/elakkeella-ja-tyossa-tilastoraportti-elakelaisten-tyonteosta/>

2.3 Sociala kriterier i offentliga upphandlingar ökade arbetstillfällena

Offentliga upphandlingar och tillämpningen av sociala kriterier kan på ett centralt sätt styra uppkomsten av nya arbetstillfällen för partiellt arbetsföra. Till serviceproducenter utses de som bidrar till sysselsättningen av partiellt arbetsföra, dvs. som själva sysselsätter partiellt arbetsföra.

Även om upphandlingspriset stiger som en följd av de sociala kriterierna leder det på lång sikt till inbesparingar i social- och hälsovårdsutgifterna.

De bra exemplen på sociala kriterier i offentliga upphandlingar blir allt fler. Årligen används till offentliga upphandlingar cirka 35 miljarder euro, dvs. cirka 16 procent av bruttonationalprodukten.

2.4 Inte så lockande att bli företagare

Två olika publikationer⁶ gavs ut om hur vanligt företagande är bland personer med funktionsnedsättning och partiellt arbetsföra, vilken tillväxtpotential företagandet har samt vilka faktorer som förhindrar och främjar företagande.

Enligt resultaten skulle majoriteten av dem som överväger att bli företagare hellre arbeta som löntagare för någon annan, och företagandet ter sig snarast som ett tvång i brist på andra alternativ. Utifrån detta är det principiellt ett bättre alternativ att rent generellt utveckla arbetsmarknaden i en riktning som främjar delaktighet i stället för att enbart uppmuntra till företagande.

Bland hindren för att bli företagare hos partiellt arbetsföra finns samma faktorer som rent allmänt minskar möjligheterna på arbetsmarknaden: låg utbildning, problem med att sammanjämka förvärvsinkomster och sociala förmåner och tillgången till stöd som

⁶ Niemelä, P., Renko, M., Nikoskinen, T., Heinonen, J., Hytti, U., Lindberg, J., Ray, K., Kaarna-saari, A., Savela, K., Kallionpää, P., Kämäräinen, V. ja Pakarinen, J. (2017) Vammaisten henkilöiden yrittäjyys ja sen tuki. Statsrådets publikationsserie för utredning och forskning 22/2017. <https://urly.fi/19Ls>

Tötterman, P. & Tauriainen, L. (2018) Voisiko yrittäjyydellä lisätä osatyökykyisten työelämäsallisuutta? Työpoliittinen aikakauskirja, 4/2018, s. 48–61. <https://urly.fi/19Lu>

underlättar arbetet (redskap och personer). Att eliminera dessa problem bör prioriteras framför främjandet av företagandet när man planerar de mer omfattande politiska åtgärderna för delaktigheten i arbetslivet.

2.5 Rekommendationer

- Sysselsättningen av partiellt arbetsföra främjas bäst på en enhetlig arbetsmarknad. Differentierade sysselsättningsstrukturer, såsom separata arbetskraftsbyråer, är inte till nytta för någon.
- I takt med att arbetet och arbetslivet förändras måste den kontinuerliga ökningen av kompetensen ske på ett sätt som involverar alla. Med tanke på de partiellt arbetsföra är en kontinuerlig utveckling av kompetensen och en identifiering av var och ens styrkor centrala metoder för sysselsättning och fortsatt arbete i omvälvningen av arbetslivet.
- Möjligheterna till deltidsarbete och annan flexibilitet i arbetslivet utökas ytterligare.
- Användningen av sociala kriterier i offentliga upphandlingar i kommunerna, landskapen och inom statsförvaltningen ökas för att främja sysselsättningen.
- Främjandet av företagandet bland personer med funktionsnedsättning integreras med det allmänna främjandet av företagande.

3 Positivare attityder till partiell arbetsförmåga

År 2006 hade de flesta arbetsgivarna en negativ inställning till att rekrytera partiellt arbetsföra. Enligt en utredning från 2017⁷ ser största delen av arbetsgivarna positivt på att rekrytera partiellt arbetsföra.

I dag anser majoriteten av arbetsgivarna att avgörande faktorer är kompetensen, attityden till arbetet och motivationen. Man har frångått tänkesättet om partiell arbetsförmåga som en sjukdom, en defekt eller en skada.

I stället för att bedöma arbetsförmågan eller arbetsförmågan har man övergått till att bedöma kompetensen och yrkeskunskapen.

3.1 Villigheten att rekrytera påverkas av möjligheten att få stöd för bedömningen av arbetsförmågan

Det är svårt för arbetsgivarna att bedöma de arbetssökandes kompetens och prestation samt hur en skada eller en långtidssjukdom påverkar arbetet, arbetsuppgifterna och arbets säkerheten.

Om arbetsgivaren får stöd för att bedöma dessa faktorer och praktiska anvisningar om olika lösningar inverkar det positivt på rekryteringsvilligheten. Om arbetsgivaren får stöd av en arbetstränare eller en annan aktör inom yrkesinriktad rehabilitering förbättras de partiellt arbetsföras möjligheter att bli rekryterade.

⁷ Ala-Kauhaluoma, M., Kesä, M., Lehtikainen, T., Pitkänen, S. & Ylikojola, P. 2017. Partiellt arbetsföra blir kunnig arbetskraft. Arbets- och näringsministeriets publikationer: arbetslivet 42/2017 Länk till publikationen: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-252-1>

Ala-Kauhaluoma, M. ja Härkäpää, K. (2006) Yksityinen palvelusektori heikossa työmarkkina-ase-massa olevien työllistäjänä. Työpoliittinen tutkimus 312/2006. Arbetsministeriet. Helsingfors.

De arbetsgivare som har fått stöd för planeringen av måttliga anpassningar har i allmänhet varit nöjda med dessa och anser att de förbättrar produktiviteten, arbetsklimatet och minskar frånvaron i arbetet⁸.

3.2 Nya modeller som hjälp vid rekryteringen

I ett projekt för samordnare för arbetsförmågan vid NTM-centralen i Egentliga Finland utarbetades en modell av ett verksamhetssätt där arbetsgivaren i rekryteringssituationer får information om partiellt arbetsföra som rekryteringsobjekt och om metoder för att reda ut en arbetssökandes lämplighet med tanke på arbetsgivarens behov.

Man tog också fram en mer omfattande stödmodell för arbetsmiljöledning som förser arbetsgivaren med information om de redskap, tjänster och metoder som kan användas för att identifiera lämpliga arbetsuppgifter för partiellt arbetsföra inom företaget, hitta personer att utföra dessa uppgifter samt stödja partiellt arbetsföra i deras arbete. Arbetsgivarna och cheferna har gett bra respons om den kompetens som samordnarna för arbetsförmågan erbjuder som stöd för arbetsmiljöledningen och rekryteringen.

3.3 Starkare engagemang i organisationerna

Arbetsmarknadscentralorganisationerna och handikapps- och vårdreformsorganisationerna har på initiativ av spetsprojektet för Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra förbundit sig till att främja sysselsättningen av partiellt arbetsföra genom en gemensam deklARATION, vilket även det är ett bevis på de förändrade attityderna. Organisationerna inbjöds inom ramen för projektet flera gånger till att diskutera bland annat de praktiska åtgärderna för att främja sysselsättningen av partiellt arbetsföra inom olika organisationer.

Den av organisationerna undertecknade deklARATIONEN och en relaterad video finns på adressen: <https://stm.fi/ote/jarjestojen-lupaukset>.

⁸ Tötterman, P. & Tauriainen, L. 2016. Osatyökykyisestä uusi työntekijä? Sidosryhmien mielikuvat työnantajien rekrytointihalukkuudesta ja sitä ennustavista tekijöistä. Työpoliittinen aikakauskirja 4/2016, 16-27. Länk till publikationen: <https://urlly.fi/19DS>

3.4 Synligheten i medierna har förändrat attityderna

De förändrade attityderna syns även i medierna och i den ton som används i medierna.

Sysselsättningen av partiellt arbetsföra har fått mer synlighet i medierna än kanske någonsin tidigare, och partiell arbetsförmåga har behandlats både med tanke på individens delaktighet i arbetslivet och ur samhällets perspektiv.

Kompetensen har prioriterats framför skadan eller sjukdomen: en partiellt arbetsför är fullt arbetsför i en uppgift som passar honom eller henne. Med hjälp av karriärhistorier och personporträtt har man åskådliggjort de möjligheter som arbetslivet erbjuder. Även arbetsgivarnas synvinkel har effektivt lyfts fram, vilket har förstärkt uppfattningen om att rekryteringströskeln de facto har blivit lägre.

Projektets egen kommunikation har bistått medierna med bland annat evenemang, videor, bloggar och meddelanden på huvudkanalen stm.fi/ote.

3.5 Rekommendationer

- Cheferna förses med information om tillgängliga kompensationsmöjligheter samt sysselsättningsstöd och specialarrangemang på arbetsplatsen. Tillräckliga resurser säkerställs för bl.a. lönesubvention och stöd för specialarrangemang på arbetsplatsen.
- Arbetsplatserna uppmuntras att genomföra specialarrangemang och anpassningar samt ordna ersättande arbete⁹ för att arbetstagarna i så stor utsträckning som möjligt ska kunna fortsätta arbeta trots sjukdom eller skada. Anpassningarna och specialarrangemangen bör utgöra en del av den normala verksamheten på arbetsplatsen och arbetsplatserna ska uppmuntras till detta.

Den egna viljan, chefen och företagshälsoläkaren hjälpte Jukka Tolonen att återgå till arbetet efter en hjärninfarkt. Även om man drabbas

⁹ Mer information bl.a.: Nevala N, Pehkonen I, Koskela I, Ruusuvaara J, Anttila H. Workplace Accommodation Among Persons with Disabilities: A Systematic Review of Its Effectiveness and Barriers or Facilitators. *Journal of Occupational Rehabilitation* 2015; 25(2): 432–448. <http://link.springer.com/article/10.1007/s10926-014-9548-z/fulltext.html>

av en allvarlig sjukdom kan arbetsuppgifterna ses över. Se en video om Jukkas historia på adressen <https://urly.fi/1aFH>

Emmi Hirvonen hjälper människor att återvända till arbetet. Se Emmis historia på adressen <https://urly.fi/1aJv>

- Arbetsplatserna uppmuntras till en personalpolitik som grundar sig på mångfald och pluralism.
- Cheferna uppmuntras att som stöd för arbetsmiljöledningen anlita bl.a. samordnarna för arbetsförmågan och företagshälsovården.
- Arbetet för att påverka attityderna fortsätter såväl inom statsförvaltningen som på arbetsmarknadsfältet och inom organisationerna. De lyckade resultaten, möjligheterna och fungerande modellerna lanseras överallt, särskilt på arbetsplatserna och hos rekryterarna. Dessa hittas i webbtjänsten Vägar in i arbetslivet på adressen <https://tietyoelamaan.fi/tyokyky-kayttoon/>
- Det samarbete mellan handikapp- och vårdreformsorganisationerna samt arbetsmarknadscentralorganisationerna som startade inom ramen för spetsprojektet Vägar in i arbetslivet för partiellt arbetslösa i syfte att sysselsätta de partiellt arbetsföra fortsätter och tillräckliga resurser reserveras för att leda samarbetet på praktisk och strategisk nivå.
- Information om partiell arbetsförmåga förmedlas på ett aktivare och mångsidigare sätt till arbetsplatserna och arbetsgivarna.
- Kommunikationssamarbetet mellan de olika organisationerna intensifieras så att resurserna kan användas effektivare.

4 Lagändringar

4.1 Social- och hälsovårdsministeriets och arbets- och näringsministeriets lagändringar

Under spetsprojektet Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra har ändringar gjorts i den lagstiftning som ligger på social- och hälsovårdsministeriets och arbets- och näringsministeriets beredningsansvar. Tack vare lagändringarna kan partiellt arbetsföra lättare få arbete och fortsätta arbeta.

Författningsändringar som genomförts vid social- och hälsovårdsministeriet under den nuvarande regeringen:

- Ersättningsnivån för FPA:s rehabiliteringspsykoterapi höjdes och de vuxnas ersättningsnivå förenhetligades med de ungas. Statsrådets förordning trädde i kraft den 1 januari 2016.
 - Genom höjningen av ersättningsnivån stöds och förbättras de partiellt arbetsföras arbets- och studieförmåga och därigenom främjas möjligheterna till sysselsättning och fortsatt arbete. År 2015 fick cirka 27 000 personer rehabiliteringspsykoterapi. Efter att ändringen trädde i kraft var motsvarande siffra cirka 31 000 år 2016, cirka 37 000 år 2017 och cirka 44 000 år 2018.
- Minimibeloppet av rehabiliteringspenningen för unga och för yrkesinriktad rehabilitering höjdes till samma nivå som garantipensionen. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2017.
 - Syftet med ändringen är att uppmuntra partiellt arbetsföra unga samt partiellt arbetsföra vuxna som inte har någon anknytning till arbetsmarknaden att delta i yrkesinriktad rehabilitering, att studera och att få sysselsättning samt att förebygga att de blir sjukpensionstagare.
- FPA ordnar yrkesinriktad rehabilitering för unga som har en väsentligt nedsatt funktionsförmåga och ett behov av rehabilitering. Ingen sjukdoms- eller skadediagnos krävs. Den unga får rehabiliteringspenning under den tid som den yrkesinriktade rehabiliteringen för unga pågår. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2019.

- Som en följd av ändringen får unga som saknar studie- eller arbetsplats eller som i övrigt riskerar marginalisering smidigare tillträde till FPA:s yrkesinriktade rehabilitering och kan avancera på sin väg mot studier och sysselsättning. Inom tjänsterna för yrkesinriktad rehabilitering för unga finns uppskattningsvis cirka 3 200 unga per år.
- Sjukdagpenningens och rehabiliteringspenningens minimibelopp höjdes till arbetsmarknadsstödet nivå och karenstiden på 55 dagar för sjukdagpenning till minimibelopp slopades. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2019.
 - Ändringen uppmuntrar partiellt arbetsföra att vid behov ansöka om sjukdagpenning och därigenom hänvisas till utredning av rehabiliteringsbehovet och rehabilitering.

Arbets- och näringsministeriets lagändringar

- RP 105/2016 med förslag till ändring av arbetsavtalslagen
 - Förlängning av provotiden
 - Möjlighet att ingå arbetsavtal för viss tid med långtidsarbetslösa utan särskilda grunder
 - Flexiblare återanställningsskyldighet
- RP 227/2018 med förslag till lagar om ändring av 7 kap. 2 § i arbetsavtalslagen och 2 a kap. 1 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa
 - I denna proposition föreslås det att arbetsavtalslagens bestämmelser om uppsägningsgrunder som har samband med arbetstagarens person ändras. Enligt förslaget ska antalet anställda hos arbetsgivaren samt arbetsgivarens och arbetstagarens omständigheter beaktas som en helhet vid den sammantagna bedömningen av om grunden är saklig och vägande på det sätt som förutsätts av uppsägningsgrunder.
 - Avsikten med lagändringen är att säkerställa att små arbetsgivares särskilda omständigheter beaktas i tillräcklig utsträckning vid bedömningen av en sådan grund för uppsägning som har samband med arbetstagarens person.

- Propositionen syftar till att sänka anställningströskeln för små arbetsgivare.
- Lagen om utkomstskydd för arbetslösa ska ändras så att tiden utan ersättning på grund av att ett anställningsförhållande upphört förkortas från nuvarande 90 dagar till 60 dagar i situationer där arbetsgivaren har avslutat anställningsförhållandet av en orsak som beror på arbetstagaren.

4.2 Arbetsgruppens förslag: linjär modell för att minska flitfällor

Ett mål för spetsprojektet Väger in i arbetslivet för partiellt arbetsföra var att hitta metoder för att sammanjämka invalid- och sjukpensionen med förvärvsinkomsterna så att de nuvarande flitfällorna som beror på inkomstgränser minskar. Arbetsgruppen¹⁰ undersökte olika linjära modeller för att minska flitfällorna i fråga om både full och partiell invalid- och sjukpension.

Arbetsgruppen föreslår en linjär modell för att sammanjämka partiell invalid- och sjukpension med förvärvsinkomsterna. Detta förbättrar möjligheterna till ökat arbete för dem som får partiell invalid- eller sjukpension. I folkpensionssystemet ska partiell sjukpension tas in i de fall där delinvalidpension även betalas från arbetspensionssystemet.

I den linjära modellen ingår en regel om ett takbelopp enligt vilken det sammanlagda beloppet av den partiella invalid- och sjukpensionen och förvärvsinkomsterna inte får överstiga den vedertagna förvärvsnivån. Minimiinkomsten vid tillämpningen av takregeln preciseras i samband med beredningen av regeringens proposition. De förvärvsinkomster som ska beaktas i den linjära modellen ska anges som ett medeltal för de sex föregående månaderna.

Arbetsmarknadsorganisationerna understöder arbetsgruppens förslag. Handikapporganisationerna ställer sig inte fullt ut bakom förslaget. De anser att den linjära modellen bör tillämpas även på sammanjämkningen av full invalid- och sjukpension med

¹⁰ Medlemmar: sakkunniga vid Pensionsskyddscentralen, FPA och SHM, representanter för de centrala arbetsmarknadsorganisationerna, Handikappforum och TELA rf.

förvärvsinkomsterna. FPA understöder förslaget i övrigt, men anser att den partiella sjukpensionen inom folkpensionssystemet bör vara tillgänglig för alla.

Verkställigheten av den linjära modellen förutsätter att inkomstregistret införs och kan användas för att verkställa modellen. Sammanjämkningen av förvärvsinkomsterna och pensionen görs månatligen utan något överklagbart beslut. Ett överklagbart beslut om sammanjämkningen utfärdas årligen.

Arbetsgruppen föreslår att regeringens proposition om en linjär modell lämnas till riksdagen hösten 2020 och att lagarna träder i kraft den 1 januari 2022, då inkomstregistret har införts.

Arbetsgruppen arbetade i två skeden och rapporten (på finska) om det första skedet finns på adressen <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80691>. I det andra skedet utredde arbetsgruppen tillämpningen av den linjära modellen på full invalid- och sjukpension, men beslutade att inte föreslå modellen för detta pensionslag. Arbetsgruppens förslag beskrivs ovan. Förslaget i detalj och konsekvensbedömningarna av detsamma (på finska) finns på adressen <https://stm.fi/osatyokykyisyys/hankkeen-toimeenpano>

4.2.1 Rekommendationer

- Inom spetsprojektet Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra föreslås ett försök där den linjära modellen testas på full sjukpension inom folkpensionssystemet. Ett sådant försök förutsätter att inkomstregistret införs och att ändringar görs i FPA:s informationssystem så att förvärvsinkomsterna och sjukpensionen kan sammanjämkas linjärt. Med hjälp av försöket kan man ta reda på om den linjära modellen leder till ökat arbete bland dem som får full sjukpension inom folkpensionssystemet och om pensionstagarna upplever modellen som uppmuntrande. Modellen kan underlätta situationen särskilt för unga sjukpensionerade och personer med utvecklingsstörning. Pensionsutgiftskostnaderna för försöket beror på den skyddade andelens belopp¹¹ och med vilken procent pensionen ska minskas om förvärvsinkomsterna överstiger den skyddade andelen. Kostnader föranleds även av ändringarna i FPA:s informationssystem. Om inkomstgränsen är 600 euro och pensionen minskas med 50 procent skulle pensionsutgifterna minska med uppskattningsvis

¹¹ Det belopp som en sjukpensionerad kan förtjäna utan att pensionen minskar.

knappt 5 miljoner euro per år, när man bortser från de beteendeeffekter som den nya modellen orsakar¹².

4.3 Utredning om behoven av att ändra socialvårdslagen

Inom spetsprojektet Vägar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra bereddes lagändringar i den i socialvårdslagen avsedda verksamheten i sysselsättningssyfte för personer med funktionsnedsättning, arbetsverksamheten för personer med funktionsnedsättning, den i lagen om utvecklingsstörda avsedda arbetsverksamheten och arbetsträningen samt i den rehabiliterande arbetsverksamheten. Social- och hälsovårdsministeriet beställde en utredning¹³ av den arbets- och socialrättsliga karaktären hos verksamheten i sysselsättningssyfte och arbetsverksamheten för personer med funktionsnedsättning. Dessutom begärdes konkreta förslag till lagändringar.

I utredningen föreslås ändringar i synnerhet i arbetsverksamheten för personer med utvecklingsstörning. Klienter med funktionsnedsättning ska ha tillgång till rätt service. Det förutsätter ännu intensivare samarbete mellan aktörerna inom olika förvaltningsområden. Reformen av socialvårdens verksamhet i sysselsättningssyfte och arbetsverksamhet för personer med funktionsnedsättning och personer med utvecklingsstörning (inklusive den s.k. öppna arbetsverksamheten) ska fortsätta.

¹² Försöket förutsätter att en försökslag bereds och fastställs.

¹³ Paanetoja, J. 2019. Reform av verksamheten i sysselsättningssyfte och arbetsverksamheten för personer med funktionsnedsättning, Social- och hälsovårdsministeriet, Rapporter och promemior 2019:20 (på finska). Länk till publikationen: <http://julkaisut.valtion-euvosto.fi/handle/10024/161425>

5 Servicesystemet reformerades i en effektivare och mer kundorienterad riktning

Syftet med arbetet för att förändra servicesystemet inom spetsprojektet Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra var att säkerställa att var och en får den hjälp och det stöd han eller hon behöver av personer med en allt bättre yrkeskompetens och med hjälp av nya servicemetoder.

Inom ändringsarbetet har man på bred front samarbetat med experter på olika områden, inklusive social- och hälsovårdspersonalen.

5.1 Från isolerat servicesystem till kundorientering

I Finland finns ett stort och mångsidigt utbud av tjänster, förmåner och metoder. Utbudet är dock splittrat och isolerat, och det händer att människor blir utan det personliga stöd de behöver.

Servicesystemet är rentav så omfattande att det inte behärskas ens av alla de yrkespersoner som arbetar med tjänsterna. För kunderna kan servicen te sig som en utmanande djungel. Därför har många behov av en yrkesperson som följer dem på vägen.

Inom servicesystemet har man tagit fram metoder och verksamhetsmodeller för att övergångarna

- från arbete till rehabilitering och tillbaka till arbete ska löpa snabbare
- från arbete till hälso- och sjukvården och tillbaka till arbete ska löpa snabbare
- från servicen till arbetsmarknaden ska öka
- från studier (t.ex. specialyrkesläroanstalter) till arbete ska löpa snabbare.

Alla avbrott i servicesystemet och fördröjningar i övergångarna blir ekonomiskt kostsamma samtidigt som de är tunga för såväl arbetsgivarna, yrkespersonerna som människorna själva och skadliga i synnerhet för unga.

I praktiken har man inom ramen för spetsprojektet påverkat servicesystemet och dess effektivisering genom att

- utbilda samordnare för arbetsförmågan
- ta fram modeller för vägar till vård och rehabilitering
- ta fram verksamhetsmodeller för dem som behöver särskilt stöd för sysselsättning och delaktighet
- skapa en öppen lågtröskeltjänst på webben

5.2 Modell och utbildning för samordnare för arbetsförmågan

En samordnare för arbetsförmågan är en expert inom arbetslivet, rehabiliteringen, servicesystemet och kundarbetet som arbetar med arbetssökande, personer i arbetslivet och studerande.

Samordnaren har i uppgift att kartlägga kundens situation, hjälpa honom eller henne att identifiera sina styrkor och möjligheter samt hitta sin plats i arbetslivet. Samordnaren följer kunden på vägen och fungerar som ansvarsperson, uppmuntrare och samordnare av tjänster. Med samordning av tjänster avses att dessa sammanjämkas och skräddarsys enligt kundens behov och att man kommer överens om arbetsfördelning och ansvar.

Samordnare för arbetsförmågan arbetar bland annat inom socialvården, hälso- och sjukvården och företagshälsovården samt vid arbets- och näringsbyråerna, på läroanstalterna, i företagen, på arbetsplatserna och i organisationerna. De kan vara heltidsanställda, arbeta vid sidan av sitt eget arbete eller exempelvis bistå HR.

5.2.1 Flera hundra samordnare för arbetsförmågan har utbildats

Genom utbildningen av samordnarna för arbetsförmågan stärktes kompetensen hos yrkespersonerna inom servicesystemet. Inom spetsprojektet Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra utbildades närmare 700 samordnare för arbetsförmågan (mer information bl.a. på adressen <https://urlly.fi/1aaj> , <https://urlly.fi/1aak>). I utbildningen deltog aktörer från den offentliga, privata och tredje sektorn inom servicesystemets olika delar. Även deltagarnas chefer medverkade.

Dessutom utexaminerades cirka 200 samordnare för arbetsförmågan inom ramen för OSKU-programmet och det ESF-projekt som genomfördes under föregående regeringsperiod.

Av dem som deltog i utbildningen uppgav 92 procent att deras mål för utbildningen uppfylldes mycket väl eller väl, och 84 procent kunde omsätta utbildningsteman i praktiken mycket väl eller väl.

5.2.2 Utbildningen bedömdes effektiv – kompetensen har ökat

Enligt konsekvensbedömningen¹⁴ stärktes kompetensen hos dem som deltog i utbildningen för samordnare för arbetsförmågan avsevärt inom alla delområden.

Nätverkandet mellan olika aktörer ökade under utbildningen. Det starkare nätverket innebar att både de personliga och de regionala samarbetsrelationerna ökade och att enskilda lokala aktörer fick bättre insikt i varandras verksamhet.

De som deltog i utbildningen kunde efter utbildningen tillsammans med sitt nätverk söka sådana lösningar för sin kunder som på ett mångsidigare sätt än tidigare stödde deras arbetsförmåga, och det lösningsorienterade arbetssättet blev vanligare.

Den starkare kompetensen innebar att experterna inom tjänsterna för sysselsättning, fortsatt arbete och återgång till arbetet kunde

¹⁴ Bedömningen utförs av Arbetshälsoinstitutet. Bedömningen färdigställs i sin helhet i april 2019.

- 1) utnyttja servicesystemets metoder på ett omfattande sätt och tillsammans med kunden skraddarsy de tjänster som kunden behöver,
- 2) samarbeta målinriktat med kunden, nätverket och cheferna,
- 3) fokusera på arbetstagarens yrkeskunskap och styrkor samt
- 4) omforma arbetet och arbetsförhållandena så att de motsvarar arbetstagarens arbetsförmåga.

Tack vare samordnarnas nya färdigheter och deras lösningsorienterade arbetssätt blev servicesystemet effektivare och verkningsfullare.

En arbetsgivares respons på en samordnares arbete

”En av värderingarna i vårt företag är ansvar, och vi anser att samordnaren för arbetsförmågan bidrar till att fullfölja detta ansvar. Till exempel engagerar vi oss i den anställda även då dennas arbetsförmåga blir partiell, gör olika arrangemang och försöker hitta lösningar. Vi tar hand om våra anställda.”

5.2.3 Rekommendationer

- Alla yrkesverksamma – såväl arbetssökande, studerande som personer i arbetslivet – ska ha lika möjligheter att få service antingen av en samordnare för arbetsförmågan eller av någon annan yrkesperson som arbetar med samordning. Samordnarens service ska omfatta även företagare samt små och medelstora företag.
- Inom servicen för yrkesverksamma ska ett lösningsorienterat arbetssätt användas i allt större utsträckning. Det innebär att man söker lösningar tillsammans med kunden. Man ställer om perspektivet från kundens brister och begränsningar till kundens kompetens, färdigheter och styrkor.
- Det är viktigt att utbildningen för samordnarna för arbetsförmågan fortsätter även efter att spetsprojektet Vägar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra avslutas. Det finns en stor efterfrågan på utbildningen i hela landet, inte bara bland enskilda yrkespersoner utan även inom andra branscher och delar av servicesystemet.

- Utbildningen för samordnarna för arbetsförmågan ska utökas bland dem som arbetar inom servicen för sysselsättningsstödet.
- Utbildning ska även ordnas för yrkespersoner som arbetar inom invandrarserVICEN.
- Utbildning ska ordnas för personalen inom arbetarskyddet. Stödet av arbetsförmågan hos dem som är i arbetslivet förutsätter samarbete mellan arbetsgivaren, arbetarskyddet och företagshälsovården.
- Utbildning för samordnarna av arbetsförmågan ska ordnas för dem som arbetar inom missbruks- och mentalvården samt inom socialarbetet för vuxna och för den hälso- och sjukvårdspersonal som utför hälsoundersökningar av arbetslösa. Utbildningen ska även utvidgas till att omfatta anställda inom försvarsmakten, vid Brottsförjldsmyndigheten, inom Navigator-verksamheten och vid specialyrkesläroanstalterna.

5.3 Rätt tjänst i rätt tid

5.3.1 Servicestig för stöd av arbetsförmågan för experter

Servicestigen för stödet av arbetsförmågan har utarbetats i samarbete mellan sex regionala försöksprojekt inom ramen för spetsprojektet Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra.

Stigen ska vara ett verktyg för de anställda inom exempelvis social- och hälsovården, företagshälsovården, arbets- och näringstjänsterna, vid läroanstalterna, på FPA, inom försäkringsbranschen, på arbetsplatserna eller inom rehabiliteringstjänsterna.

Servicestigen består av nio självständiga delar som yrkespersonerna kan utnyttja inom servicen för personer i yrkesverksam ålder. Delar av servicestigen kan användas som hjälp enligt varje kunds individuella behov. Kundens mål kan vara att få ett arbete, en studieplats eller att återgå till arbetet efter sjukfrånvaro.

Servicestigen för stödet för arbetsförmågan och den relaterade öppna nätutbildningen finns på finska på adressen <https://polku.tietyoelamaan.fi/>.

5.3.2 Regionala försök för att utveckla servicesystemet

Inom de regionala försöken skapades nya fungerande koncept för att effektivisera servicesystemet.¹⁵

Som bra exempel på servicesystemets funktion kan nämnas projektet *Saumaton hoitoketju ja kuntoutuspolku työkäiselle* (En sömlös vårdkedja och rehabiliteringsstig för yrkesverksamma) inom Mellersta Finlands sjukvårdsdistrikt och projektet *Toimintakykeskus* (Centrum för funktionsförmåga) i Birkaland och Södra Österbotten.

Som ett resultat av projektet i Mellersta Finland rehabiliterades patienter som genomgått en ryggoperation snabbare tillbaka till arbetet eller till arbetssökningen. Inom specialsjukvården och företagshälsovården avtalades om ömsesidigt samarbete, informationsutbyte och roller. Som ett resultat av försöket förkortades patienternas sjukdagpenningsperiod med cirka hälften, varvid FPA sparade in uppskattningsvis cirka 2 280 euro per patient i sjukdagpenningskostnader. Om en sådan verksamhetsmodell togs i bruk bland alla ryggoperationspatienter i Finland skulle FPA spara in sjukdagpenningersättningar till ett belopp om drygt 4 000 000 euro per år. Mer information på adressen: <https://urly.fi/19L6>

En modell till ett centrum för funktionsförmågan (TOIKE; <https://urly.fi/1apx> och <https://urly.fi/19L5>) togs fram i Birkaland och Södra Österbotten. Det är en lågröskel-tjänst för alla i yrkesverksam ålder. Tjänsten är tillgänglig utan remiss antingen genom att man själv söker upp den eller genom att man hänvisas till den från andra tjänster. Tjänsten grundar sig på kundens behov och lösningsorientering.

Inom TOIKE-nätverket i Birkaland arbetade drygt 120 experter och i Södra Österbotten 50 experter inom stödet för arbetsförmågan och sysselsättningen från bland annat FPA, tredje sektorn, privata serviceproducenter och försäkringsbolag. Enligt nätverkets beräkningar medförde stödet för arbetsförmågan betydande inbesparingar för samhället.

Värt att nämna är också det förfarande i Uleåborg där ett multiprofessionellt sammandrag som utformats tillsammans med kunden ersatte läkarens B-utlåtande. På så sätt hade personen möjlighet till en yrkesinriktad rehabiliteringsutredning utan diagnos. Ytterligare information: <https://urly.fi/19KU>.

¹⁵ Mer information om de regionala försöken finns på adressen <https://urly.fi/1aCJ>

5.3.3 Rekommendationer

- Servicestigen för stödet av arbetsförmågan integreras i yrkespersonernas arbete.
- De arbetslösas tillgång till rehabilitering effektiviseras och förebyggande hälsovårdstjänster ordnas för dem.
- Lågtröskelcentrum för funktionsförmågan tas i bruk i så många regioner som möjligt. I regionerna ska det för personer i yrkesverksam ålder finnas lättillgängliga lågtröskeltjänster som nås utan remiss. Inom lågtröskeltjänsterna inleds behövligt stöd snabbt.
- Läkarnas kompetens inom bedömningen och stödet av arbets- och funktionsförmågan ska byggas på inom ramen för läkarnas grundläggande utbildning och fortbildning.

5.4 Särskilt stöd för sysselsättning och delaktighet

För de personer som behöver särskilt stöd för sysselsättning och delaktighet utvecklades verksamhetsmodeller som kan hjälpa allt fler personer att avancera längs sysselsättningsstigen och öka deras delaktighet och självbestämmanderätt. Modellerna har beskrivits i Innobyn på adressen <https://urly.fi/19Bn>.

Dessutom finns följande material:

- Guiden Opinoista töihin <http://urn.fi/URN:978-952-00-4017-8>
- Checklista för stödet av sysselsättningen av partiellt arbetsföra <http://julka-isut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161317>
- Modellen Osatyökykyisen työllistymisen ja osallisuuden tukeminen maakunnassa <https://www.innokyla.fi/web/malli7551736>

Olika aktörer engagerades i de regionala försöken inom kundarbetet samt i arbetet för att utveckla verksamhetsmodellerna bland annat genom konsensusavtal. Mer information om konsensusavtalet finns under länken:

<https://www.innokyla.fi/web/malli6703029>. Nytt samarbete byggdes upp tillsammans

med Navigatorerna och de yrkesinriktade specialläroanstalterna samt organisationerna. Utbildningen för samordnarna för arbetsförmågan skapade en grund för yrkespersonernas multiprofessionella nätverk. Tack vare nätverken kan tjänsterna sammanjämkas smidigare och servicestyrningen har effektiviserats. Permanenta samarbetsgrupper fastställdes i synnerhet för unga som behöver särskilt stöd¹⁶.

5.4.1 Rekommendationer

- Guiden Opinoista töihin tas i bruk på läroanstalterna för att främja sysselsättningen av studerande som behöver särskilt stöd. Dessutom lanseras Navigatorernas och specialläroanstalternas gemensamma nätverk Osaava ohjaamo i hela Finland. <https://urly.fi/19Bt>
- Kompetensen hos dem som arbetar vid yrkesläroanstalterna ökas inom handledningen av elever som behöver särskilt stöd.
- Möjlighet erbjuds till stödd arbetsträning i sysselsättnings syfte eller tjänster hos samordnaren för arbetsförmågan för personer som behöver särskilt stöd för sysselsättning.
- Kamratstödet och anlitaandet av erfarenhetsexperter inom servicen ökas.

5.5 All information på en adress tietyoelamaan.fi

Informationen om olika tjänster, stöd och förmåner har varit splittrad mellan olika källor och svår att hitta för yrkespersoner och partiellt arbetsföra.

Som en lösning upprättades webbtjänsten Väger in i arbetslivet, <https://tietyoelamaan.fi/>. Den innehåller uppdaterad information om tjänster, förmåner och metoder för partiellt arbetsföra (och andra yrkesverksamma) samt om deras verkningsfullhet, forskning och aktuell lagstiftning.

Väger in i arbetslivet är en populär webbtjänst som hittat sin plats och som upprätthålls av Rehabiliteringsstiftelsen.

¹⁶ Källor bl.a. Saikku, P. & Blomgren, S. 2018. Mallit työllistymiseen ja osallisuuteen (OTE 4-projekti), alueellisten kokeilujen arvioinnin loppuraportti.

Webbplatsen används förutom av partiellt arbetsföra även av yrkespersonerna inom servicesystemet, arbetsgivarna och cheferna samt samordnarna för arbetsförmågan. Bland användarna finns även försäkringsanstalter och aktörer inom den offentliga sektorn. En viktig användargrupp är social- och hälsovårdspersonalen. Tjänsten har på knappt två år fått cirka 57 600 individuella användare, och sammanlagt har tjänsten använts över 258 000 gånger. Tjänsten används månatligen cirka 11 000 gånger. Webbtjänsten är unik i Finland och på det internationella planet. Enligt experterna har deras arbete effektiviserats tack vare webbtjänsten.

5.5.1 Rekommendationer

- Det säkerställs att webbtjänsten Väger in i arbetslivet fortsätter, utvecklas och uppdateras.
- Webbtjänsten tas i bruk på arbetsplatser och i yrkespersonernas arbete.

6 Slutord

Under den tid som spetsprojektet Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra pågått har allt fler partiellt arbetsföra hittat sin plats i arbetslivet och allt fler stannar även kvar i arbetslivet.

En så stor förändring har krävt att man skakat av sig många fördomar. Partiellt arbetsföra i arbete är i dag en del av det normala pluralistiska arbetslivet.

Vem som helst kan drabbas av varierande arbetsförmåga under sin karriär. Den som har nedsatt arbetsförmåga på grund av en skada eller en sjukdom kan ofta återgå till arbetet eller stanna kvar i arbetet med hjälp av anpassningar och olika flexibla arrangemang. Det är lättare att anpassa arbetet, ordna specialarrangemang på arbetsplatsen och erbjuda kompletterande arbete än att återställa den del av arbetsförmågan som gått förlorad.

Stora omställningar förutsätter avancemang på enad front och med gemensamt avtalade metoder. Det omfattande samarbetet med bl.a. olika organisationer inom spetsprojektet Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra har resulterat i fungerande praktiska lösningar – precis vad som behövts för att höja sysselsättningsnivån hos de partiellt arbetsföra.

Den omfattande offentliga debatten om sysselsättningen av partiellt arbetsföra har bidragit till att öppna upp samarbetsmöjligheter och påverkat attityderna. Det är önskvärt att den offentliga debatten fortsätter, eftersom den kan leda till nya innovativa lösningar och praktiska exempel.

Många av tjänsterna för partiellt arbetsföra är likafullt tjänster för alla dem som söker ett arbete eller redan har ett arbete. Således bidrar det arbete som görs och har gjorts för att sysselsätta partiellt arbetsföra till att förbättra servicen för oss alla.

Ytterligare information:

Päivi Mattila-Wiro, ekon.dr.
Projektledare för Vågar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra
Social- och hälsovårdsministeriet
Tfn 02951 63467, 0505771767
paivi.mattila-wiro@stm.fi

PUBLIKATIONERNA KAN LADDAS NED PÅ:
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISSN 2242-0037 (PDF)
ISBN 978-952-00-4057-4 (PDF)